

DUNYO MUSIQA SAN'ATI RIVOJIDA AYOL XONANDALIGINING TARIXIY ILDIZLARI

FarDU Imyamin Qirg'izov p.f.n, v.b. professor, O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti Farg'ona mintaqaviy filiali o'qituvchisi doktorant: Dildora Mamajonova Abduraxmonovna.

Tayanch so'zlar: ijtimoiy-madaniy islohotlar, tarbiyashunoslik, ilohiy uyg'unlik, etika, estetika.

Annotatsiya

Maqolada dunyo musiqasida kechayotgan turfa jarayonlarni atroflicha tahlil qilish, yosh avlodning ma'naviy olamida bo'lgan ayol xonandaligi asoslarini tarixiy ildizlari tarbiyashunoslik kesimida o'rganiladi.

Абстрактный

В статье проводится подробный анализ различных процессов, происходящих в мировой музыке, изучаются исторические корни певиц в духовном мире молодого поколения в сфере образования.

Abstract

The article provides a detailed analysis of the various processes occurring in world music and studies the historical roots of singers in the spiritual world of the younger generation in the field of education.

O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilaётgan ijtimoiy-madaniy islohotlar jarayoni musiqqa san'ati sohasida ham o'z aksini topayotganligi e'tiborlidir.

Bu borada musiqiy meros namunalarida in'ikos etgan azaliy yuksak badiiy qiymatlarni ilg'or ilmiy metodlar asosida teran anglash uchun yuzaga kelgan zarur shart-sharoitlar ayni vaqtda dunyo musiqasida ham kechayotgan turfa jarayonlarni atroflicha tahlil qilish, bu jabhaning ayniqsa, yosh avlodning ma'naviy olamida bo'lgan ayol xonandaligi asoslarini tarbiyashunoslik kesimida o'rganishga imkon yaratadi.

Chunki, yangi O'zbekiston bnyodkorlari nafaqat milliy musiqiy merosni balki, jahon jahon ayollari xonandaliging musiqiy tarbiyaviy negizlarini namuna sifatida o'zlashtirishlarini taqozo etmoqda.

Misol uchun Bingenlik Xildegard (1098 - 1179) yoshligidan o‘z she’rlariga musiqa bastalab unda musiqani ilohiy uyg‘unlikning namoyon bo‘lishi, inson qalbining mohiyatini ochib beruvchi deb hisobladi. Uning musiqiy asarlari orasida yorug‘lik va zulmat kuchlari o‘rtasidagi kurashga bag‘ishlangan yagona opera "Samoviy vahiylarning garmonik simfoniyasi" to‘plami yuzasidan Platonning san’atning etik mas’uliyati maqolasida “Yaxshilik bilan go‘zallik g‘oyalar sifatida o‘zaro bog‘langandir. Go‘zallik yaxshilikni, yaxshilik esa — go‘zallikni ko‘rsatadi. San’at axloqdan ajratilishi mumkin emas. Etika bilan estetika ajralmasdir”¹ deya bildirgan fikrlarining tarbiyaviy mohiyati ochib beriladi.

Venetsiyalik bastakor Barbara Strozzi (1619-1677) o‘z musiqasini erkak taxallusidan foydalanish o‘rniga o‘z nomi bilan nashr etgan birinchi ayol bo‘lib, uning ariyalari , kantatalari va muqaddas musiqalari tarkibida ijtimoiy taraqqiyotning ilk bosqichlarida insonning mifologik va diniy dunyoqarashlari bilan bog‘liq axloqiy-estetik tarbiyani targ‘ib etdi.

(1744-1812) da ayollarga qo‘yilgan cheklovlar tufayli Marianna Martines hech qachon musiqiy lavozimga ega bo‘lmagan bo‘lsa-da, uning musiqasi ko‘plab zamondoshlari ruhiyatida nafosat tuyg‘usini shakllanishida asosiy omil bo‘lib xizmat qildi.

Fanni Mendelson (1805 - 1847) 500 ga yaqin musiqa asarlari vositasida zamondoshlarining ongiga, mentalitetiga ta’sir ko‘rsatuvchi omil sifatida har bir xalqning takrorlanmas o‘tmishi, ijtimoiy-siyosiy, tarixiy kechmishlariga sodiqlik, ijtimoiy –siyosiy qadriyatlarga hurmat tuyg‘ularini tarkib topishiga ko‘maklashdi.

Ko‘p yillar davomida Klara Vik SHumann (1819 - 1896) Bolaligidan pianino chalish va yozishda ajoyib qobiliyatlarni namoyon etdi. U vunderkind shaxs sifatida G‘arbona oilaviy tarbiya muhitida shakllanib, o‘z asarlarida G‘arb jalqlari udumlari, an’analari asosida farzandlar hamda keng xalq ommasini madaniy hayotga da’vat etdi.

Pejachevich (1885-1923) o‘smirlik chog‘idayoq sotsializm g‘oyalari bilan yonib, o‘z asarlarida **sotsializm**-xususiy mulkni ijtimoiy (umumiy) mulkka aylantirish orqali [erkinlik](#) va tenglik, [baxt](#) va farovonlikka erishish mumkinligini

INNOVATION HOUSE

¹ Гуннар Скирбекк. Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги томонидан олий ўқув юртлари учун ўқув қўлланма сифатида тавсия қилинган. «ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ БОШ ТАХРИРИЯТИ ТОШКЕНТ – 2002.109-112 б.

tarannum etib, shu yo‘l bilan qurilgan ijtimoiy tuzumni [ideal jamiyat](#) degan siyosiy-ijtimoiy g‘oyalarni ilgari surdi. Brams, SHuman va Straussdan ilhomlangan va nemis romantiklariga samimiy sevgi izhorini baralla kuyladi.

Sovet va rus bastakori, yuzdan ortiq simfonik asarlar, solistlar, xor va orkestr uchun kompozitsiyalar, teatr, kino va multfilmlar uchun cholg‘u asboblari ansambllari muallifi Sofiya Gubaydulina (1931 y. t.)ning musiqasi filigri texnikasi, intuitivlik va qat‘iy hisob-kitoblarning sehrli uyg‘unligi, hissiy tembr rangi bilan ajralib tinglovchiga tabiat go‘zalligidan saboq beradi.

Dunyodagi mashxur tarixiy asarlar orasida N.A. Kun qalamiga mansub «Qadimgi Yunoniston afsona va rivoyatlari» antik davrning afsonaviy qahramonlari, xususan, Danay-hukmdorii hayotida ro‘y bergan voqealar bayon etiladi.

“Xudolar Yegiptga ellik o‘gil, Danayga esa go‘zallikda tengi yo‘q ellikta qiz ato etgan edilar. Danay qizlari o‘z tarovatlari bilan Yegiptning o‘g‘illarini rom qilib qo‘yishadi, shunda yigitlar bu latifa qizlarga uylanishni ixtiyor qiladilar, ammo ularning taklifi Danay tomonidan ham, uning qizlari tomonidan ham rad etiladi. SHunda Yegiptzodalar katta qo‘shin to‘plab, Danay saltanatiga qarshi urush ochadilar. Danay bu urushda mag‘lubiyatga uchraydi. U ma‘buda Afina-Palladaning madadi bilan dunyoda birinchi ellik eshkakli kemani quradi va shu kemada o‘z qizlari bilan mudom betinim va poyoni yo‘q ummonda uzoq-uzoqlarga suzib ketadi.

Biroq, Danay qizlari bilan Yegiptzodalarning nikoh to‘yi zo‘r dabdaba bilan o‘tadi. Lekin yigitlar bu nikoh boshlariga qanday ofat keltirishidan g‘ofil edilar. Mana, dabdabali to‘y bazmi nihoyasiga yetib, tumtaroq qo‘shikdar va musiqa sadolari tinadi: nikoh tuyida yoqilgan mash‘alalar o‘chadi, butun Argosni tun pardasi burkab oladi. Mast uyquga ketgan shahar sukunat og‘ushida. SHunda birdan bu sukunatni jon talvasasidagi ayanchli faryod buzadi, ana, yana bir faryod, yana, yana... Zero, Danay qizlari bu zulmat qo‘ynida eng mudhish jinoyatga qo‘l urgan edilar. Ular erlarining pinakka ketishini poylashgan va Danay bergan xanjarlar bilan o‘z yostiqdoshlarining joniga qasd qilgan edilar. Yegiptzodalar shu yo‘sinda halok bo‘lishadi. SHaxzodalardan faqat bittasi - o‘ktam yigit Linkey jon saqlab qoladi. Danayning navnihol qizi o‘z mahbubiga rahmi kelib, uning ko‘ksiga xanjar

sanchishga qo‘li bormaydi. Shu bois, qiz uni uyg‘otib, imi-jimida qasrdan chiqarib yuboradi”²

Foydalanilgan adabiyotlar

1.O‘zbekiston Respublikasining Qonuni “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamida imkoniyatlar kafolatlari to‘g‘risida” (*Qonunchilik ma‘lumotlari milliy bazasi*, 21.04.2021 y., 03/21/683/0375-son).

2.O‘zbekiston Respublikasi Oliy majlisi Senatining qarori “2030 yilga qadar O‘zbekiston Respublikasida gender tenglikka erishish strategiyasini tasdiqlash haqida”. Toshkent 2021 y.

3. Gunnar Skirbekk. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligi tomonidan oliy o‘quv yurtlari uchun uquv qo‘llanma sifatida tavsiya qilingan. «SHARQ» NASHRIYOT-MATBAA AKTSIYADORLIK KOMPANIYASI BOSH TAXRIRIYATI TOSHKENT – 2002.109-112 b.

4. N.A. Kun «Qadimgi Yunoniston afsona va rivoyatlari». ISBN 978-9943-28-008-3 © «O‘ZBEKISTON» NMIU, 2013

5.Muxitdinova F. Yangilanayotgan O‘zbekistonda gender tenglikning huquqiy asoslari. T.: TDYuU. 2020.

6.Freyzer X. O‘zbekiston gender tenglikni ta‘minlash bo‘yicha muhim qadamlarni qo‘ymoqda. Toshkent. 2020.

7. Нурмухамеджанов, А., & Рустамов, И. (2022). ЁШЛАРНИ АХЛОҚИЙ, ЭСТЕТИК ТАРБИЯЛАШДА ЎЗБЕК ХАЛҚ ЧОЛҒУ АНСАМБЛЛАРИ ВА ОРКЕСТРЛАРИНИНГ ЎРНИ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2 (10-2), 276-282.

8. Шокиров, Т. Н. (2022). АБУ НАСР ФОРОБИЙНИНГ МУСИҚА ИЛМИГА ҚЎШГАН ҲИССАСИ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(10-2), 353-359.

9.Shakirov, T. N. (2022). SUCCESSION IS THE MAIN PRINCIPLE OF DEVELOPMENT OF NATIONAL MUSIC CULTURE. *Oriental Journal of Social Sciences*, 2(06), 1-10.

---

² N.A. Kun «Qadimgi Yunoniston afsona va rivoyatlari». ISBN 978-9943-28-008-3 © «O‘ZBEKISTON» NMIU, 2013

10, Mahmudovich, N. A. (2023). SOME ASPECTS OF THE CONCEPT OF SPIRITUAL RENEWAL IN UZBEKISTAN. *American Journal of Interdisciplinary Research and Development*, 16, 46-5

11. Нурмухамеджанов, А. (2022). ЁШЛАР ИЖТИМОЙ ФАОЛЛИГИНИ ОШИРИШДА БЎШ ВАҚТДАН ФОЙДАЛАНИШ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(10-2), 442-446.

12. Ergashev, A. (2022). MUSIC EDUCATION IN FOREIGN COUNTRIES. *Science and Innovation*, 1(7), 262-265.

13. Tursinovich, A. K., & Abdullayevich, A. E. (2022, June). MILLIY-AN'ANAVIY MUSIQIY CHOLG'U SOZLARINING TASNIFI. In *Archive of Conferences* (pp. 245-248)

14. Ergashev, A. (2022). MUSIQA TA'LIMI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSION AXBOROT TEXNOLOGIYALARINING O'RNI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(10-2), 545-554.

15. Juramirzayev, A., & Ergashev, A. (2022). THE SCIENTIFIC AND CREATIVE ROLE OF THE PEOPLE'S ARTIST OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN, PROFESSOR SULTANALI MANNOPOV IN THE PROMOTION OF THE UZBEK NATIONAL MUSICAL ART. *Science and innovation*, 1(B7), 121-125.

16. Ergashev, A. (2022). XORIJIY DAVLATLARDA MUSIQA TARBIYASI. *Science and innovation*, 1(C7), 262-265.

17. Ergashev, A., Ataboyeva, S., Djalalova, N., & Usmonova, S. (2021). THE ROLE OF COMPOSERY IN THE ART OF NATIONAL SINGING. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 9(12), 863-867.

18. Муродова, Д. (2023). ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ РАЗВИТИЯ ХУДОЖЕСТВЕННО-ЭСТЕТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ МУЗЫКАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ НА ОСНОВЕ МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ИНТЕГРАЦИИ. *Наука и инновации*, 2(B5), 426-430.

19. Хожимаматов А. ГЛОБАЛЛАШУВ ШАРОИТИДА МИЛЛИЙ МУСИҚИЙ МЕРОСГА МУНОСАБАТНИ ЎЗГАРИБ БОРИШ ТЕНДЕНЦИЯСИНИНГ НАЗАРИЙ-МЕТОДОЛОГИК АСОСЛАРИ. “JOURNAL OF SCIENCE-INNOVATIVE RESEARCH IN UZBEKISTAN”. JURNALI VOLUME 1, ISSUE 2, 2023. JUNE 249-253 bet.

20. Achildiyeva, M. (2023). PATNISAKI ASHULANING IJTIMOIIY JARAYONDA FALSAFIY TARAQQIYOTI XUSUSIDA. *Journal of Science-Innovative Research in Uzbekistan*, 1(2), 254-266.
21. Achildiyeva, M. (2023). QADIMGI DAVR CHOLG ‘U SOZLARI VA ULARNING KELIB CHIQISHI. *DENMARK" THEORETICAL AND PRACTICAL FOUNDATIONS OF SCIENTIFIC PROGRESS IN MODERN SOCIETY"*, 14(1).
22. Achildiyeva, M., & Mohinur, M. (2023). O ‘ZBEK SAN’ATINING ZABARDAST HOFIZI JO ‘RAXON SULTONOV. *DENMARK" THEORETICAL AND PRACTICAL FOUNDATIONS OF SCIENTIFIC PROGRESS IN MODERN SOCIETY"*, 14(1).
23. Achildiyeva, M., & Sabina, B. (2023). ALISHER NAVOIY ASARLARIDA MUSIQIY ATAMALAR. *Gospodarka i Innowacje.*, 34, 494-498.
24. Achildiyeva, M., & Atkiyoyeva, R. (2023). O ‘ZBEK MILLIY BALETLARINING PSIXO-ESTETIK AHAMIYATI. *Gospodarka i Innowacje.*, 34, 485-489.
25. Ikromova, F. Y. Q., & Achildiyeva, M. (2023). XOR SAN’ATINING KELIB CHIQISH TARIXI, UNING JAMIYAT HAYOTIDAGI O ‘RNI VA AHAMIYATI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 3(5), 320-325.
26. Achildieva, M., & Ikromova, F. (2022). THE USE OF MAQOM METHODS IN THE OPERA " LEYLI AND MAJNUN" BY REINGOLD GLIER AND TOLIBJON SODIKOV. *Science and Innovation*, 1(4), 23-28.
27. Xojimamatov, A., & Ikromova, F. (2022). PROBLEMS OF PERFORMING MUSICAL STAGE WORKS (ON THE EXAMPLE OF THE OEUVRE OF UZBEK COMPOSERS). *Science and Innovation*, 1(4), 29-33
28. Xojimamatov, A., & Ikromova, F. (2022). Look at the Polyphony and Theoretical Heritage of SI Taneev. *Eurasian Journal of Humanities and Social Sciences*, 8, 87-89.
29. Xojimamatov, A. (2022). CHANG CHOLG ‘USI TARIXIGA BIR NAZAR VA UNING ORNAMENTAL BEZAKLARI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(10-2), 265-275.

30. Namozova, D. T. (2021). MUSIQA DARSLARIDA O‘QUVCHILARNI KREATIVLIK HAMDA ERKIN TAFAKKURINI SHAKLLANTIRISHNI TASHKIL ETISH. *Scientific progress*, 2(2), 1313-1315.
31. Namozova, D. (2022). BO ‘LAJAK MUSIQA O ‘QITUVCHILARINING KREATIV KOMPETENTLIGINI MUSIQA TARIXI FANINI O ‘QITISH VOSITASIDA SHAKLLANTIRISH. *Science and innovation*, 1(B6), 942-950.
32. Sultonov, A. (2022). MUSIQIY IDROKKA TA’SIR ETUVCHI TRANSFORMATSION TENDENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNING SAMARADORLIGI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(10-2), 314-323.
33. D Namozova, Z Astanova, M Egamberdiyev APPROACH TO THE USE OF THE LIVES AND WORKS OF BLIND MENTOR ARTISTS IN EDUCATING YOUNG PERFORMERS (ON THE EXAMPLE OF RASULQORI MAMADALIYEV) *Science and innovation 2 (B4)*, 149-151
34. Rustamov, I. (2022). DOYRA CHOLG‘USIDA IJROCHILIK MAHORATINI OSHIRISHDA QO‘LLANILADIGAN MASHQLAR MOHIYATI. *Science and innovation*, 1(B6), 456-460.
35. O‘Rinov, M. X. O. G. (2022). CHIZMACHILIK FANI DARSLARIDA UYG‘UNLASHGAN TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(10-2), 167-173.
36. O‘Rinov, M. X. O. G. (2022). TALABALAR MUSTAQIL TA’LIMIDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARINING CHIZMACHILIK FANIDAGI O‘RNI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(10-2), 110-114.
37. Нурмухамеджанов, А. (2022). ЁШЛАР ИЖТИМОЙ ФАОЛЛИГИНИ ОШИРИШДА БЎШ ВАҚТДАН ФОЙДАЛАНИШ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(10-2), 442-446.
38. Kirgizov, I., Kirgizov, I., Najmetdinova, M., & Atabayeva, S. (2022, February). THE GENESIS OF THE DEVELOPMENT OF MUSIC CULTURE. In *Archive of Conferences* (pp. 57-60).

39. Kirgizov, I., Imyaminovich, K. I., Nurmammedjanov, A., Sotvoldievich, S. B., Mamasodikovna, N. M., & Juraevna, A. S. (2021). The Pleasure of Singing, Listening and Understanding Navoi. *Annals of the Romanian Society for Cell Biology*, 2410-2413.
40. Mannopov, S., Karimov, A., Ataboeva, S., Ergashev, A., & Usmanova, S. (2021). Development Of Symphonic Music in Uzbekistan. *Journal of Pedagogical Inventions and Practices*, 2(2), 53-56.
41. Karimov, A., Mamaziyaev, K., Kholikova, G., Ergashev, A., & Kirgizov, I. (2021). Symbol Of Instruments In State Performance Served In Uzbekistan. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 12(10).
42. Abduvali o'g'li, A. A. (2023). XX ASR MUSIQA SAN'ATI RIVOJINING BA'ZI XUSUSIYATLARI. *Gospodarka i Innowacje.*, 35, 729-734.
43. Абдусатторов, А. А. Ў. (2023). ЎРТА ОСИЁ ХАЛҚ ЧОЛҒУ ОРКЕСТРЛАРИНИНГ ШАКЛЛАНИШ БОСҚИЧЛАРИ. *Science and innovation*, 2(Special Issue 5), 521-526.
44. Abdusattorov, A. (2023). MUSIQA DARSLARI JARAYONIDA KOMPYUTER TEXNALOGIYALARIDAN FOYDALANISH AFZALLIKLARI. *Наука и инновация*, 1(9), 8-12.
45. Abdusattorov, A. (2023). TORLI KVARTET UCHUN ASARLAR YARATISHNING METODOLOGIK BOSQICHLARI. *Наука и инновация*, 1(9), 4-7.
46. Абдусатторов, А. А. Ў. (2022). БАСТАКОРЛИК ИЖОДИДА МУСИҚА ФОЛЬКЛОРИ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(10-2), 602-605.
47. Nasritdinova, M., Nigora, M., & Murodova, D. (2022, February). UZBEK FOLK ART AND ITS PLACE IN PUBLIC LIFE. In *Archive of Conferences* (pp. 44-48).
48. Mansurova Nigoraxon Rustamjonovna MUSIQIY TA'LIM ESTETIK TARBIYA TAYANCHI *Uzbek Scholar Journal* 2022/9/23 Volume8 (95-97)
49. Мансурова НАЦИОНАЛЬНОЕ МУЗЫКАЛЬНОЕ НАСЛЕДИЕ, НАПРАВЛЕНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ПРОЦЕССА ЕГО СОХРАНЕНИЯ И ЕГО ОСОБЕННОСТИ

Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал Issue 11 258-265

50. N Mansurova NATIONAL MUSICAL HERITAGE, DIRECTIONS OF THE PEDAGOGICAL PROCESS FOR ITS PRESERVATION AND ITS SPECIFIC CHARACTERISTICS «Science and innovation» 2023 Volume 2 Issue C5 85-91

Research Science and
Innovation House

